

УДК 159.9:334.722:316.7:331.556.4

Боса С.Р.¹, Несторенко О.В.²

¹здобувач вищої освіти Бердянського державного педагогічного університету

²к.е.н., доц. Сілезької академії, Польща

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ДО ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

В умовах військових конфліктів, гуманітарних криз та економічної нестабільності значна кількість людей змушена покидати свої домівки, ставати внутрішньо переміщеними особами (ВПО) та починати життя заново в нових умовах. Одним зі шляхів соціально-економічної інтеграції ВПО в приймаючі громади є залучення до підприємницької діяльності. Однак реалізація цього потенціалу потребує не лише фінансових або адміністративних ресурсів, а й високої психологічної готовності до нових викликів. В Україні у контексті повномасштабної війни питання адаптації ВПО до нових соціально-економічних умов набуває особливої актуальності. Метою даного дослідження є аналіз психологічних чинників, що впливають на формування готовності до підприємницької активності серед ВПО. ВПО часто переживають сильний стрес, втрату соціального статусу, роботи, житла, близьких. Це призводить до проявів посттравматичного стресового розладу, депресій, апатії, втрати сенсу життя та зниження рівня мотивації. У такому стані навіть думка про початок підприємницької діяльності може

здаватися надто ризикованою або недосяжною. Проте парадокс полягає в тому, що саме підприємництво може стати ресурсом для відновлення – як емоційного, так і матеріального. Власна справа дає відчуття контролю над життям, можливість впливати на своє майбутнє (Несторенко та ін., 2016), реалізовувати себе та отримувати підтримку від інших.

Психологічна готовність включає когнітивний, емоційно-вольовий та мотиваційний компоненти. Когнітивний компонент охоплює знання, навички та підприємницьке мислення. Емоційно-вольовий – здатність до прийняття ризику, стресостійкість, впевненість. Мотиваційний – бажання самореалізуватися та досягти економічної незалежності (Гусева та ін., 2019).

Серед головних бар'єрів – відсутність стабільного емоційного стану, низький рівень самооцінки, страх перед невдачею. Також важливим є соціальне середовище, що може або підтримати, або демотивувати індивіда. Додатковим чинником є відсутність досвіду та страх перед юридичними аспектами підприємництва (табл.1). Формування психологічної готовності до підприємницької діяльності може відбуватися через психологічне консультування, що передбачає індивідуальні або групові сесії з фахівцями, які допомагають ВПО усвідомити власні ресурси, подолати страхи та внутрішні обмеження. Важливою складовою також є участь у навчальних програмах, зокрема тренінгах, спрямованих на розвиток емоційного інтелекту, підприємницького мислення та фінансової грамотності. Крім того, важливу роль відіграють підприємницькі інкубатори – простори, де люди можуть експериментувати, отримувати підтримку, обмінюватися досвідом і долати страх перед можливими невдачами (Несторенко та ін. 2022).

Таблиця 1 - Психологічні бар'єри та інструменти їх подолання

Психологічні бар'єри	Інструменти подолання
Низька самооцінка	Коучинг, позитивна психотерапія
Страх невдачі	Підприємницькі тренінги, моделювання ситуацій
Відсутність мотивації	Робота з внутрішніми цінностями, мотиваційні інтерв'ю
Емоційна нестабільність	Групова терапія, арт-терапія

Окремої уваги заслуговує підтримка з боку менторів – супровід досвідчених підприємців допомагає уникати типових помилок, орієнтуватися у складних ситуаціях та зберігати впевненість у процесі створення власної справи. Одним із ефективних способів підвищення готовності є участь у тренінгах особистісного зростання (Базиль та ін., 2024), психотерапевтичних групах, наставництво. Таким чином, психологічна готовність до підприємництва є критично важливою передумовою успішної соціально-економічної інтеграції ВПО. Вона формується під впливом особистісних,

соціальних та емоційних факторів, і може бути суттєво посилена через відповідні програми підтримки. В умовах невизначеності та втрат підприємництво для ВПО є не лише джерелом доходу, але й шляхом до самореалізації, відновлення гідності та впевненості в майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гусєва, О.Ю., Легомінова, С.В., Воскобоєва, О.В., Ромашенко, О.С., & Хлевицька, Т.Б. (2019). *Психологія підприємництва та бізнесу*. Державний університет телекомунікацій
2. Bazyl, L., Nestorenko, T., Orlov, V., & Ostenda, A. (2024). Entrepreneurial Education from the Perspectives of Self-Determination and Self-Development for Future Engineers. *Zeszyty Naukowe WST*, 18, 85-102. <https://doi.org/10.54264/0090>.
3. Nestorenko, T., Dubrovina, N., & Peliova, J. (2016). Local Economic Impact of Domestic and International Students: Case of University of Economics in Bratislava. In: *European Financial Systems 2016*. Proceedings of the 13th International Scientific Conference, 496-501. Доступно з: <https://www.clipr.cc/sp0FK>.
4. Nestorenko, T., Ostenda, A., Kravchuk, Yu., & Nestorenko O. (2022). Entrepreneurship and universities: a place of academic business incubators. *Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*, 7 (1), 63-71. <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2022-1-7>